

شناسایی نیازهای آموزشی زنان نوسواد نهضت سوادآموزی در ابعاد فرهنگی و اجتماعی

عبدالله معتمدی *

نیازسنجی مطالعه‌ای است که طی آن اطلاعاتی برای برآورد نیازهای یک گروه، جامعه یا سازمان جمع‌آوری می‌شود و نیازسنجی آموزشی می‌تواند به برنامه‌ریزی درسی، شناسایی مشکلات افراد، اندازه‌گیری یادگیری فراگیران، پاسخگو کردن، بهبود فعالیت‌ها یا آرایه بازخورد به افراد و مداخله آموزشی کمک کند. در این تحقیق، با استفاده از برخی تکنیک‌های عمده نیازسنجی یعنی تکنیک دلفای، مصاحبه چهره‌به‌چهره و بارشی مغزی و انتخاب نمونه‌هایی از جامعه آموزشیاران، کارشناسان و نوسوادان تلاش شد تا تنوع نیازهای آموزشی نوسودان در ابعاد فرهنگی و اجتماعی مشخص شود. در مجموع، ۴۶ نیاز فرهنگی و ۵۴ نیاز اجتماعی از سوی گروه‌های مختلفی مطرح شد. تحلیل اولویت‌بندی آموزشیاران، کارشناسان و سوادآموزان از نیازهای فرهنگی و اجتماعی نشان داد که بین نظر این سه گروه تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

کلید واژه: نیازسنجی آموزشی، آموزشیاران، نیاز فرهنگی، نیاز اجتماعی

بیان مسئله:

نیاز^۱ به عنوان فاصله بین آنچه هست و آنچه باید باشد تعریف شده است (استفن و تریراگانن^۲، ۲۰۰۹)، و نیازسنجی^۳ مطالعه‌ای است که طی آن اطلاعاتی برای برآورد نیازهای یک گروه، جامعه یا سازمان جمع‌آوری می‌شود (جاکوبسن^۴ و اوکانر^۵، ۱۹۹۸). همچنین گفته شده است: نیاز آموزشی^۶ به کمبودها و نقایصی برمی‌گردد که از طریق آموزش قابل رفع است (عباس‌زادگان و ترک‌زاده، ۱۳۷۹). در این تحقیق، منظور از نیازهای آموزشی فرهنگی نقائص و کمبودهایی است که زنان در موضوعات فرهنگی همچون باورها، عاداتها و آداب و رسوم با آن مواجه بوده و خود از آن شکایت داشته یا نقایص فرهنگی که خود آنها نیز بدان توجه نداشته اما از مقایسه وضعیت فرهنگی آنها با فرهنگهای دیگر قابل درک است. این تعریف مبتنی بر تعریف نیاز آموزشی، تقسیم‌بندیهای موجود از انواع نیازها و تعریف فرهنگ است. فرهنگ^۷ در لغت به معنای علم، دانش، ادب، معرفت، تعلیم و تربیت و آثار علمی و ادبی یک قوم یا یک ملت است (عمید، ۱۳۷۴). از فرهنگ تعاریف متعددی ارائه شده است. تری یاندی^۸ (۱۳۷۸)، در کتاب فرهنگ و رفتار اجتماعی می‌نویسد فرهنگ برای جامعه همچون حافظه برای انسان است و یکی از جامع‌ترین تعاریف مربوط به فرهنگ را که بسیار کوتاه نیز می‌باشد از هرسکوویتز^۹ نقل می‌کند. هرسکوویتز در کتاب خودش به نام انسان‌شناسی فرهنگی تعریف فرهنگ را چنین ارائه داده است: فرهنگ، بخش انسان ساخته‌ی محیط است.

منظور از نیازهای آموزشی اجتماعی، نقائص و کمبودهایی است که به علت آنها زنان احساس می‌کنند در انجام وظایف و مسئولیت‌های خود در قبال جامعه ناتوان هستند و یا نقایص و مشکلاتی در کار خود می‌بینند و یا نقایصی که در این موارد دارند اما خود به راحتی متوجه آنها نبوده و تنها یک بیننده فهمیم از مقایسه وضعیت اجتماعی آنها با سایر گروه‌ها متوجه نقایص آنها می‌شود.

-
- 1- need
 - 2- Stephen, P. & Triraganon, R
 - 3- needs assessment
 - 4- Jacobsen, M. J.
 - 5- O'Connor, A.
 - 6- Educational need
 - 7- Culture
 - 8- Triandi Harry. G.
 - 9- Herskovits

نیازسنجی آموزشی می‌تواند به برنامه‌ریزی درسی، شناسایی مشکلات افراد، اندازه‌گیری یادگیری فراگیران، پاسخگو کردن، بهبود فعالیتها یا ارائه بازخورد به افراد و مداخله آموزشی کمک کند (گران، ۲۰۰۲).

شناسایی نیازهای آموزشی زنان نوسواد در ابعاد فرهنگی و اجتماعی می‌تواند گام یزرگی در جهت توسعه وضعیت اجتماعی و فرهنگی زنان محسوب می‌شود. در حالیکه تهیه و تدارک هرگونه محتوای آموزشی برای نوسوادان ضرورت نیازسنجی آموزشی را مطرح می‌سازد، اما اطلاعاتی که پیرامون نیازهای آموزشی زنان در ابعاد فرهنگی و اجتماعی بدست می‌آید می‌تواند فراتر از برنامه‌های معمول سوادآموزی، مورد استفاده دستگاههای دیگر نیز قرارگیرد.

در سال ۱۹۹۲ دفتر یونیسف در خاورمیانه و آفریقای شمالی، اعضای پیوسته بین‌المللی مؤسسه (خلاقیت) را مأمور کرد تا مطالعه‌ای در قالب رهنمودهایی برای بهبود وضعیت آموزش و پرورش دختران در منطقه تدوین کنند. این مطالعه نتیجه بررسی داده‌های آماری تحقیقات موجود در خاورمیانه و آفریقای شمالی بود. نخست، اسناد و مدارک مربوط به پیشینه تحقیق که از طریق مجموعه‌های تخصصی و به ویژه اداره منطقه‌ای یونیسف در «امان» جمع آوری شده بود، به منظور شناسایی وضعیت تحصیلی دختران در ۲۱ کشور خاورمیانه و آفریقای شمالی مورد بررسی قرار گرفت. این بررسی با توجه به تعیین وضعیت آموزشی دختران در هر یک از کشورهای منطقه انجام گرفت. سپس نیازهای آموزشی بر اساس وضعیت آموزش و پرورش شناسایی شدند. راهبردها نیز براساس نیازهای آموزشی تدوین شدند. سرانجام به منظور تسهیل در ارتباط کشورها و به‌کارگیری راهبردهای مشابه، کشورهایی که دارای نیازهای مشابه بودند، گروه بندی شدند. برای هر گروه ستاد پروژه اقدام به تدوین و یا انتخاب راهبردها با در نظر گرفتن مشخصات خاصی کرد (مشتاقی، ۱۳۷۵).

در تحقیق دیگری میرمعزی (۱۳۷۶)، آموزش زنان روستایی را مطالعه کرد. وی مدعی است: زنان روستایی برای شرکت در کلاسهایی که جهت آموزش آنها در نظر گرفته شده است انگیزه دارند، بنابراین جا دارد که به آنان توجه بیشتری مبذول شود. غالب کارشناسان معتقدند که زنان روستایی اعتماد به نفس کافی ندارند. درصد بالایی از زنان روستایی اهمیت نقش خود را در تولید نمی‌دانند، و باید آنها را از هویت خود و

نقشی که در تولید دارند آگاه ساخت. کارشناسان زن از تساوی حقوق اجتماعی، بنحو شایسته برخوردار نیستند. در مورد تبعیض موجود در محیط کار نیز بیشترین درصد به گروه موافقین اختصاص دارد که وجود این مسئله را تأیید می‌کند.

هرچند نیازسنجی آموزشی برای تمامی افرادی که قرار است تحت آموزش قرار بگیرند لازم به نظر می‌رسد اما وقتی مخاطب در شرایط سنی بالاتری باشد این نیازسنجی ضرورتی مضاعف پیدا می‌کند زیرا افراد وقتی دوره کودکی را پشت سر می‌گذارند به لحاظ روانشناختی نسبت به مفاهیمی که برای آن‌ها بی‌معنا باشد و بااطلاعات مکسب آن‌ها پیوند نداشته باشد بازخوردی منفی نشان می‌دهند.

بررسی جمعیت باسواد کشور که بالای ۱۵ سال دارند نشاندهنده افزایش نرخ باسوادی از ۶۲/۹ درصد در سال ۱۳۷۰ به ۸۴/۶ درصد در سال ۱۳۸۵ می‌باشد که افزایش ۲۱/۷ درصد را نشان می‌دهد. نسبت باسوادی مردان ۸/۴ درصد بیشتر از زنان بوده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۸۶). بنابراین علی‌رغم زحمات زیادی که برای مبارزه با بی‌سوادی طی سالهای اخیر صورت پذیرفته است، متأسفانه هنوز جامعه ما با میلیون‌ها نفر بی‌سواد روبروست.

در کنار مسئله اساسی بی‌سوادی بخش بزرگی از جامعه به ویژه زنان و آن‌هم به‌طور گسترده‌تر بی‌سوادی زنان روستایی، در حال حاضر از جمله دغدغه‌های نهضت سوادآموزی رجعت نوسوادان به بی‌سوادی است. هر چند هنوز هم بخشی از جامعه با مشکل بی‌سوادی مواجه هستند، اما نگرانی از رجعت به بی‌سوادی نه تنها در حوزه نوسوادان نگران‌کننده است که می‌تواند انگیزه‌های سوادآموزی را برای بی‌سوادان هم تقلیل دهد.

مطالعه حاضر با یک نگرش سیستماتیک آموزشی به معضل بی‌سوادی و همچنین رجعت به بی‌سوادی پرداخته شده است. نگرش سیستماتیک به آموزش، فرآیندی برای پیشرفت مناسب، موثر و کارآمد برنامه‌های آموزش است. در این نگرش طراحی آموزش باید بر اساس نیازهای آموزشی صورت گیرد.

از نظر تاریخی گفته شده است نیازسنجی ابتدا مکانیزمی برای طراحی و توسعه برنامه‌ها است (چن^۱، ۲۰۰۵). فراگیران مطالبی را می‌آموزند که مورد نیاز آن‌ها است. اگر بین نیازهای واقعی زنان با آنچه که دیگران نیاز تشخیص می‌دهند تطابق وجود نداشته باشد

آموزش مؤثر صورت نمی‌گیرد. بنابراین قبل از هر آموزشی می‌بایست نیازها را تشخیص داد و سپس آموزشی مناسب را ارائه نمود (دیویدسن^۱، ۲۰۰۵). عمادزاده و همکاران^۲ (۲۰۰۵)، نیز با تاکید بر این نکته که قبل از هرگونه برنامه آموزشی نیازسنجی ضرورت دارد، مناسب‌ترین الگوی نیازسنجی آموزشی را برای اعضاء دانشکده‌های علوم پزشکی بیان نیازها، این که اهداف و معیارها باید منبع تعیین‌کننده نیازها باشند و دیگر آن که نیازسنجی باید در کل سازمان و در سطح گروه‌های آموزشی اجرا شود می‌دانند. در حال حاضر توان این سؤال را مطرح کرد که اساساً فراگیران نهضت سوادآموزی چه نیازهای آموزشی دارند؟ و به‌طور خاص این تحقیق برآنست تا مشخص کند: تنوع نیازهای آموزشی در ابعاد فرهنگی و اجتماعی چگونه است؟ و آیا بین نظر نوسوادان، کارشناسان درون و کارشناسان برون نهضت سوادآموزی درباره اولویت‌بندی نیازهای آموزشی فراگیران در ابعاد فرهنگی و اجتماعی تفاوت وجود دارد؟

روش تحقیق:

تحقیق حاضر نوعی تحقیق اکتشافی بود که اطلاعات مورد نیاز خود را براساس تکنیک های نیازسنجی آموزشی جمع‌آوری نمود. تکنیک‌های عمده‌ای که در این تحقیق بکارگرفته شد عبارت بودند از تکنیک دلفای، مصاحبه چهره به چهره و بارش مغزی. تکنیک دلفای به منظور بررسی نگرش‌ها و قضاوت‌های افراد و گروه‌ها، بدون الزام حضور افراد در محل معینی، از پرسشنامه یا ابزارهای دیگری استفاده به عمل می‌آید. سپس با جمع‌بندی و ایجاد توافق میان دیدگاه‌ها و نظرات افراد مجموعه‌ای از موارد به عنوان نتیجه و برحسب اولویت به دست می‌آید که می‌تواند مبنای تدوین برنامه‌ها یا هرگونه تصمیم‌گیری دیگر را تشکیل دهد (فتیحی و اجارگاه، ۱۳۷۷).

مصاحبه‌های چهره به چهره هنگامی مناسب است که مخاطبان تحصیلات کمی داشته یا مباحث پیچیده‌ای وجود دارد و اطلاعات کمی درباره آن در دست است. برای مصاحبه چهره‌به‌چهره می‌توان از مصاحبه ساخت‌دار یا مصاحبه‌های بدون ساخت استفاده کرد. این بستگی دارد به نوع موضوع و همچنین زمانی که برای مصاحبه در اختیار است (تیبزیندا^۳ و مک‌کاسلین^۱، ۱۹۸۸).

1- Davidson, E.J.
2-Emadzade, A. & et. al.
3- Tibeziinda, J. P.

بارش مغزی یکی دیگر از فنونی است که در نیازسنجی می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد، و این مسئله به خصوص هنگامی مصداق دارد که افراد شرکت کننده در نیازسنجی در قالب گروه‌های مشورتی سازمان یافته باشند. درحین برگزاری جلسه بارش مغزی چهار قانون اساسی باید رعایت شود: انتقاد صورت نگیرد، تفکر باز و محدود نشده تشویق شود، حداکثر نظریه‌ها (در رابطه با نیازها) تولید شود و عقاید و نظریه‌های افراد مختلف با هم ترکیب شود. دربارش مغزی عقاید صرف نظر از کیفیت آن‌ها ثبت می‌گردد (فتحی و اجارگاه، ۱۳۷۷).

جامعه آماری تحقیق حاضر شامل ۱) آموزشیاران نهضت سوادآموزی، که به عنوان کارشناسان نهضت سوادآموزی مطالعه شدند، ۲) کارشناسان خارج از نهضت سوادآموزی شامل افراد مطلع محلی و همچنین صاحب نظرانی که مدت نسبتاً مناسبی در مناطق مختلف مورد مطالعه حضور داشته‌اند و ۳) نوسوادان. نوسوادان شامل دو گروه بودند. گروه اول نوسوادانی بودند که در مراحل تکمیلی، پایانی و پنجم تحصیل می‌کردند و گروه دوم نوسوادان در گروه‌های پیگیر، خدمات مکاتبه‌ای و آموزش رسانه‌ای بودند. از جامعه اول که مجموعاً شامل ۱۶۱ آموزشیار بود (نهضت سوادآموزی سازمان آموزش و پرورش استان چهارمحال و بختیاری، ۱۳۸۱)، نمونه‌ای به حجم ۴۵ نفر بطور هدفمند از این جامعه انتخاب شد. با توجه به نوع تحقیق و این که آموزشیاران نهضت علی‌القاعده باید صاحب نظر بوده تا بتوانند به درستی پیشنهادهایی درباره نیازهای آموزشی زنان نوسواد داشته باشند. از مسئولان نهضت استان خواسته شد تا آموزشیاران خوش فکر و صاحب نظر را در هر منطقه معرفی نمایند. آموزشیاران معرفی شده توسط مسئولان نهضت به یک جلسه دعوت شده و در آن جلسه پس از توضیح درباره موضوع تحقیق انتظارات محقق از آن‌ها مطرح و پرسشنامه تحقیق به همراه راهنمای تکمیل پرسشنامه در اختیار آن‌ها قرار گرفت و پس از تکمیل از آن‌ها تحویل گرفته شد. از جامعه دوم یعنی کارشناسان خارج از نهضت نیز نمونه‌ای هدفمندی انتخاب شد. حجم این نمونه تقریباً بود این عده عمدتاً شامل معلمان، افراد صاحب نظر در شوراها، افراد صاحب نظر در وزارت کشور، و دیگر افراد آگاه محلی بودند. براساس روش دلفای از کارشناسان خارج و داخل نهضت خواسته شده بود که بر اساس تعریفی که از هر نیاز ارائه شده بود حتی الامکان ده نیاز فرهنگی و ده نیاز اجتماعی مربوط به نوسوادان را نام

ببرند. در تشریح روش دلفای کلی بودن نیازهایی که توسط پاسخ دهندگان مشخص می‌شود یکی از عیوب این روش دانسته شده است. برای این‌که این مشکل را در اطلاعات جمع‌آوری شده به حداقل برسانیم از پاسخ دهندگان خواسته می‌شد نیازهایی را که در حوزه فرهنگی و حوزه اجتماعی مشخص می‌کنند کلی نباشد و تا آنجا که می‌توانند پاسخهای خود را ریز و مصداقی بیان کنند. براین اساس نیازهای مفصلی توسط کارشناسان در حوزه‌های مختلف بیان شد. تمامی نیازهایی که مطرح شده بود کدگذاری شده و براساس کد وارد برنامه spss شد.

نوسوآدان در پایه‌های تکمیلی، پایانی و پنجم جامعه دیگر تحقیق بودند. این جامعه مجموعاً ۱۳۷۰ نفر بود (نهضت سوادآموزی سازمان آموزش و پرورش استان چهارمحال و بختیاری، ۱۳۸۱)، که نمونه‌ای با حجم ۳۰۰ نفر از آن مورد مطالعه قرار گرفت. این تعداد از مناطق مختلف بوده و انتخاب آن‌ها با انتخاب آموزشیاران ارتباط داشت. به این معنا که به تمامی آموزشیارانی که از جامعه اول انتخاب شده بودند آموزش داده شد تا بتوانند از نوسوآدان نیازسنجی کنند و لذا از آن‌ها خواسته شد تا هریک، زنان نوسوآدی را که تحت آموزش دارند در چند جلسه توجیه کرده و از آن‌ها در زمینه‌های مختلف نیازسنجی کنند. به آموزشیاران روش بارش مغزی آموزش داده شد و از آن‌ها خواسته شد تا این روش را برای نوسوآدان اجرا کرده و از آن‌ها نیازسنجی کنند.

گروه دوم نوسوآدان (گروه‌های پیگیر، خدمات مکاتبه‌ای و آموزش رسانه‌ای) مجموعاً ۱۲۳۲ نفر بودند (نهضت سوادآموزی سازمان آموزش و پرورش استان چهارمحال و بختیاری، ۱۳۸۱). نمونه‌ای به حجم ۲۲۲ نفر از این گروه انتخاب شد. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران محاسبه شد.

ابزارهای اندازه‌گیری تحقیق عبارت بودند از: ۱. پرسشنامه نیازسنجی آموزشی: این پرسشنامه که در قالب سوالات باز پاسخ تنظیم شده بود، همراه با دستورالعملی بود که در آن ضمن توضیح هدف تحقیق، از افراد نمونه خواسته شده بود تا براساس تعریف ارائه شده از نیازهای فرهنگی و اجتماعی و نحوه شناسایی آن در هر فرم به نیازهایی اشاره کنند که از طریق آموزش قابل برطرف شدن باشند. ۲. پرسشنامه تعیین اولویت نیازهای آموزشی فرهنگی. ۳. پرسشنامه تعیین اولویت نیازهای آموزشی اجتماعی. براساس اطلاعاتی که به وسیله پرسشنامه نیازسنجی آموزشی به دست آمد فهرستی از مجموعه پیشنهادهایی که به عنوان نیاز آموزشی فرهنگی و اجتماعی ارائه شده بود، تهیه شد. این فهرست مجدداً در اختیار افراد نمونه تحقیق قرار گرفته و از آن‌ها

خواسته شده بود تا اولویت نیازها را مشخص نمایند. به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات از ضریب همبستگی اسپیرمن، و برای رده بندی داده ها از تحلیل ممیزی^۱ استفاده شد. منظور از رده بندی داده ها، تقسیم مشاهدات به گروه های متجانس است، به گونه ای که مشاهدات هر گروه به یکدیگر شبیه و مشاهدات گروه های مختلف نسبت به یکدیگر کمترین شباهت را داشته باشند (گلدسته و همکاران، ۱۳۷۷). برای تعیین معنی داری تفاوت ها از آزمون من- ویتنی^۲ استفاده شد. آزمون من - ویتنی معمولاً به جای آزمون t برای نمونه های مستقل بکار می رود (داعی، ۱۳۶۶).

نتایج:

در این تحقیق دو سؤال اساسی مطرح بود. در اولین سؤال از اولویت نیازهای آموزشی نوسوآدان در ابعاد فرهنگی و اجتماعی سؤال شده بود. پاسخهای ارائه شده به این سؤال در جداول شماره ۱ و ۲ ارائه شده است. در این جداول تعداد مواردی را که هر یک از گروه ها مطرح ساخته و همچنین درصد و رتبه هر مورد مشخص شد. فرضاً عدد ۵ درستون تعداد بدین معنی است که آن نیاز پنج بار توسط آن گروه معین بیان شده است ستون درصد از نسبت تعداد موارد بیان شده به کل جمعیت آن گروه بدست آمده و رتبه ها نیز براساس تعداد موارد تنظیم شده اند. هرچه نیازی بیشتر مطرح می شد رتبه مناسب تری دریافت می کرد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

نیازهای فرهنگی:

در جدول شماره ۱ انواع نیازهای فرهنگی همراه با تعداد، درصد و رتبه آن‌ها که توسط آموزشیاران، کارشناسان محلی و سوادآموزان بیان شده است ارائه گردیده است. همانطور که در جدول ملاحظه شود مجموعاً ۴۶ نیاز فرهنگی مطرح شده است. براساس نظر آموزشیاران بالاترین رتبه‌های مربوط به نیازهای فرهنگی، به نیازهای پایین بودن سطح فرهنگ، تبعیض بین دختر و پسر، محدودیت افراطی برای زنان، آداب و رسوم غلط و خرافات برمی‌گردد. براساس نظر کارشناسان محلی بالاترین رتبه‌ها از نیازهای فرهنگی عبارتند از: پایین بودن سطح فرهنگ، خرافات، سوء استفاده از نیروی کار زنان، آداب و رسوم غلط و محدودیت افراطی برای زنان و براساس نظر نوسوادان بالاترین رتبه‌ها عبارتند از: پایین بودن سطح فرهنگ، سوء استفاده از نیروی کار زنان، آداب و رسوم غلط، محدودیت افراطی برای زنان و عدم توان تطبیق فرهنگ خود با فرهنگ شهری.

نیازهای اجتماعی:

در جدول شماره ۲ انواع نیازهای اجتماعی همراه با تعداد، درصد و رتبه آن‌ها که توسط آموزشیاران، کارشناسان محلی و سوادآموزان بیان شده است ارائه گردیده است. همانطور که در جدول ملاحظه شود مجموعاً ۵۴ نیاز اجتماعی مطرح شده است. براساس نظر آموزشیاران بالاترین رتبه‌های مربوط به نیازهای اجتماعی، به نیازهای ضعف پایگاه زن در خانواده، فقر، بی‌توجهی به مشکلات فرزندان، پایین بودن سطح تحصیلات و اعتیاد برمی‌گردد. براساس نظر کارشناسان محلی بالاترین رتبه‌ها از نیازهای اجتماعی پایین بودن سطح تحصیلات، نحوه تربیت فرزندان، آداب همسر داری، فقر و ضعف پایگاه زن در خانواده است و براساس نظر نوسوادان بالاترین رتبه‌ها به نیازهای پایین بودن سطح تحصیلات، نحوه برخورد با مشکلات خانوادگی، بیکاری، نحوه تربیت فرزندان و فقر برمی‌گردد.

در سؤال دوم تحقیق آمده بود: آیا بین نظر نوسوادان، کارشناسان درون و کارشناسان برون نهضت سوادآموزی درباره اولویت‌بندی نیازهای آموزشی نوسوادان در ابعاد فرهنگی و اجتماعی تفاوت وجود دارد؟

در جدول شماره ۳ همبستگی بین رتبه‌بندی نیازهای آموزشی نوسوادان در ابعاد فرهنگی

و اجتماعی، ارائه شده است. هر چند اطلاعات تحلیل شده حاکی از همبستگی معنی دار بین اولویت بندی های سه گروه است با این وجود ضریب همبستگی حاکی از وجوه اشتراک بین رتبه بندی ها است.

جدول شماره ۳ میزان همبستگی اسپیرمن بین رتبه بندی نیازهای فرهنگی و اجتماعی توسط سه گروه

نیازها	گروهها	کارشناسان	سوادآموزان
فرهنگی	آموزشیاران	*۰/۵۸۶	*۰/۵۰۷
	کارشناسان		*۰/۵۳۵
اجتماعی	آموزشیاران	*۰/۶۸۶	*۰/۷۴۲
	کارشناسان	-	*۰/۷۰۵

* $P \leq 0/01$

تحلیل ممیزی نیازهای فرهنگی :

توزیع مشاهدات نیازهای فرهنگی در گروه های مختلف در جدول ۴ ارائه شده است. اطلاعات ارائه شده در این جدول نشان می دهد درصد کلی مشاهدات درست رده بندی شده برای این جدول ۹۲/۸۹ درصد بوده که نسبت کاملاً قابل قبول است و همانطور که گفته شد این نسبت ها حاکی از آن است که مشاهدات به درستی به گروه های مربوط برگردانده شده است.

در گروه اول (آموزشیاران)، ۸۲/۲ درصد از مشاهدات مربوط به خود گروه آموزشیاران، ۱۱/۱ درصد به کارشناسان محلی و ۶/۷ درصد به سوادآموزان برگشت داده می شود. نسبت های بدست آمده حاکی از آن است که عمده ترین نظرات آموزشیاران درباره نیازهای فرهنگی سوادآموزان جنبه اختصاصی داشته است.

در گروه دوم (یعنی کارشناسان محلی)، ۶۰/۶ درصد از مشاهدات به خود گروه (گروه دوم) ۷/۶ درصد به گروه اول یعنی آموزشیاران و ۳۱/۸ درصد به سوادآموزان برمی گردد. این یافته ها بدان معناست که ۳۱/۸ درصد موارد نظر کارشناسان محلی با نظر سوادآموزان هماهنگ بوده است و بالاخره ۹۷/۹ درصد از مشاهدات گروه

سوم (سوادآموزان) جنبه اختصاصی داشته و تنها ۲/۲ درصد از مشاهدات به گروه اول و ۱/۹ درصد به گروه دوم برمی‌گردد. در مجموع می‌توان گفت: نظر کارشناسان محلی درباره نیازهای فرهنگی به نسبت زیادی با نظر سوادآموزان هماهنگی دارد و این بدان معناست که کارشناسان به نیازهایی در زمینه فرهنگی اشاره کرده‌اند که مدنظر سوادآموزان نیز بوده است. اما نظر آموزشیاران درباره نیازهای فرهنگی چندان وجه اشتراکی با نظر سوادآموزان نداشته است. سوادآموزان به نیازهای فرهنگی توجه کرده‌اند که مورد توجه کارشناسان (اعم از آموزشیاران یا کارشناسان محلی) نبوده است.

جدول شماره ۴ توزیع مشاهدات نیازهای آموزشی فرهنگی در گروه‌های مختلف

مشاهدات نسبت داده شده به گروه خود یا به گروه‌های دیگر			تعداد	گروه‌های وارد شده در مدل
گروه سوم	گروه دوم	گروه اول		
۳ ٪۶/۷	۵ ٪۱۱/۱	۳۷ ٪۸۲/۲	۴۵	گروه اول (آموزشیاران)
۲۱ ٪۳۱/۸	۴۰ ٪۶۰/۶	۵ ٪۷/۶	۶۶	گروه دوم (کارشناسان محلی)
۵۱۱ ٪۹۷/۹	۱۰ ٪۱/۹	۱ ٪۰/۲	۵۲۲	گروه سوم (سوادآموزان)
٪۹۲/۸۹			درصد کلی مشاهدات درست رده‌بندی شده	

تحلیل ممیزی نیازهای اجتماعی :

جدول شماره ۵ توزیع مشاهدات نیازهای آموزشی اجتماعی در گروه‌های مختلف را نشان می‌دهد. درصد کلی مشاهدات درست رده‌بندی شده در این جدول ۹۴/۳۱ درصد بوده است. اینک میزان کاملاً قابل قبول است. اطلاعات ارائه شده در جدول نشان می‌دهد که ۸۸/۹ درصد از مشاهدات مربوط به آموزشیاران به گروه خود آن‌ها و ۱۱/۱ درصد به گروه سوم (سوادآموزان) برمی‌گردد و هیچ نسبتی از مشاهدات مربوط به آموزشیاران به گروه دوم (کارشناسان محلی)،

برنمی گردد. همچنین ۷۲/۷ درصد از مشاهدات گروه دوم (کارشناسان محلی) به خودآن گروه، ۱۲/۱ درصد به گروه اول و ۱۵/۲ درصد به گروه سوم برمی گردد و بالاخره ۹۷/۵ درصد از مشاهدات گروه سوم به خودآن‌ها، ۱/۳ درصد به گروه اول و ۱/۱ درصد به گروه دوم برمی گردد در اینجا نیز همچون موارد قبل می توان گفت: برخی از نیازهای آموزشی اجتماعی تصریح شده توسط کارشناسان (اعم از آموزشیاران و کارشناسان محلی) مورد توجه سوادآموزان نیز بوده است. نیازهای آموزشی اجتماعی مطرح شده توسط سوادآموزان عمدتاً جنبه اختصاصی داشته است و این نتایج حاکی از آن است که عمده نیازهای اظهار شده توسط سوادآموزان نیازهایی احساس شده بوده است و آن‌ها به نیازهای هنجاری توجهی نداشته اند.

جدول شماره ۵. توزیع مشاهدات نیازهای آموزشی اجتماعی در گروه های مختلف

مشاهدات نسبت داده شده به گروه خود یا به گروه های دیگر			تعداد	گروه های وارد شده در مدل
گروه سوم	گروه دوم	گروه اول		
۵ ٪۱۱/۱	۰ ٪۰	۴۰ ٪۸۸/۹	۴۵	گروه اول (آموزشیاران)
۱۰ ٪۱۵/۲	۴۸ ٪۷۲/۷	۸ ٪۱۲/۱	۶۶	گروه دوم (کارشناسان محلی)
۵۰۹ ٪۹۷/۵	۶ ٪۱/۱	۷ ٪۱/۳	۵۲۲	گروه سوم (سوادآموزان)
٪۹۴/۳۱			درصد کلی مشاهدات درست رده بندی شده	

بحث:

۴ نیازهای فرهنگی:

در مجموع ۴۶ نیاز فرهنگی توسط گروه‌های مختلفی مطرح شد. تحلیل اولویت‌بندی آموزشیاران، کارشناسان محلی و سوادآموزان از نیازهای فرهنگی نشان داد که بین نظر این سه گروه تفاوت معنی‌داری وجود دارد. این بدان معناست که هر یک از گروه‌های فوق‌الذکر اولویت‌بندی نسبتاً متفاوتی را از نیازهای فرهنگی مطرح کرده‌است. علی‌رغم این تفاوت نظر کلی توافقهایی را نیز در اولویت برخی از نیازها می‌توان پیدا کرد. در جدول شماره ۶ ده اولویت اول نیازهای فرهنگی براساس نظر سوادآموزان ارائه شده‌است و همزمان اولویت‌بندی آموزشیاران و کارشناسان محلی نیز از این موارد ارائه شده‌است.

جدول شماره ۶ ده اولویت اول نیازهای فرهنگی براساس نظر سوادآموزان و اولویت‌بندی دو گروه دیگر از این نیازها

اولویت‌بندی کارشناسان محلی	اولویت‌بندی آموزشیاران	اولویت‌بندی از نظر سوادآموزان	نیازهای فرهنگی
۱	۱	۱	پائین بودن سطح سواد
۳	۴	۲	باورهای غلط در خاکسپاری اموات
۴	۳۹	۳	سوءاستفاده از کار زنان
۵	۳	۴	محدودیت برای زنان
۱۶	۲۷	۵	عدم توان تطبیق فرهنگ خود با فرهنگ شهری
۲	۵	۶	خرافات
۱۹	۹	۷	تعصبات قومی
۱۵	۶	۸	چشم و هم‌چشمی
۸	۱۸	۹	ازدواج دختران در سن پائین
۱۲	۲	۱۰	تبعیض دختر و پسر

از تحلیل ممیزی نیازهای فرهنگی در گروه‌های مختلف نیز اطلاعات مناسبی حاصل شد

آنچنانکه بالا گفته شد تحلیل ممیزی نشان داد که درصد کلی مشاهدات درست رده‌بندی شده درباره این نیاز ۹۳/۸۹ درصد بوده که این نسبت کاملاً قابل قبول می‌باشد. این نسبت حاکی از آن است که مشاهدات به درستی به گروه‌های مربوط برگردانده شده‌اند. تحلیل بیشتر اطلاعات نشان داد همپوشی بین نظر کارشناسان محلی و سوادآموزان بسیار بیشتر از نظر آموزشیاران و سوادآموزان بوده‌است. این مطلب بدان معناست که بخشی از نیازهایی که توسط کارشناسان محلی مطرح شده‌است مواردی بوده‌اند که مورد توجه سوادآموزان نیز بوده‌اند. اما بخشی که به طور اختصاصی به هرگروه مربوط بوده‌است نسبت بیشتری داشته‌است.

۷۹/۹ درصد از مشاهدات گروه سوم (سوادآموزان) جنبه اختصاصی داشته‌است و این بدان معناست که آنچه مدنظر سوادآموزان بودست کاملاً متمایز از نظر دوگروه دیگر بوده‌است. اگر این یافته‌ها را با آنچه قبلاً درباره همپوشی بین نظرات آموزشیاران و کارشناسان محلی با سوادآموزان درکنار هم قراردهیم، نتیجه کلی این است که بخشی از نیازهای فرهنگی وجود دارد که هرچند آموزشیاران و کارشناسان به آن‌ها اشاره داشته‌اند اما مورد توجه سوادآموزان نبوده‌است. این نیازها را همانطور که قبلاً نیز گفته شد می‌توان نوعی نیاز هنجاری دانست.

براساس نتایج حاصل از تحلیل اطلاعات، اشتراک نظر درباره اولویت نیازهای فرهنگی به شرح جدول شماره ۷ ارائه شده‌است.

جدول شماره ۷ اشتراک نظر درباره اولویت نیازهای فرهنگی

۴ نیازهایی که مورد توافق کارشناسان محلی و سوادآموزان است.	۳ نیازهایی که مورد توافق آموزشیاران و سوادآموزان است.	۲ نیازهایی که مورد توافق آموزشیاران و سوادآموزان و همچنین کارشناسان محلی و سوادآموزان است.	۱ نیازهایی که تمام گروه‌ها بر اولویت آن‌ها اتفاق نظر دارند.
<ul style="list-style-type: none"> • عدم فرهنگ همکاری • پذیرش افراطی نظر شوراها • فرهنگ نامناسب نسبت به خانم‌های شاغل • تعصبات قومی • انجام بدون مشورت کارها • چشم و همچشمی • پذیرش شایعات • نبود فرهنگ تشکر از دیگران • عدم فرهنگ آرایش زنان برای همسران • عدم فرهنگ استفاده از لباس روشن • آزاربندی به خودهنگام عزا • دست دادن زنان با مردان نامحرم • پایین بودن اعتقاد مردها نسبت به زن‌ها • رقص با مردان روستایی • تقلید 	<ul style="list-style-type: none"> • سوءاستفاده از کار زنان • زودباوری و ساده‌اندیشی 		<ul style="list-style-type: none"> • مدگرایی پسران • انتخاب همسر برای دختران • رد فرهنگ گذشته • بی‌اهمیتی به تفریح و ورزش • تهاجم فرهنگی • عدم توجه به فرهنگ محلی

نیازهای اجتماعی:

در مجموع ۵۴ نیاز اجتماعی توسط گروه‌های مختلف پیشنهاد شد. در جدول شماره ۸ بالاترین اولویتهای نیازهای اجتماعی که توسط سوادآموزان مطرح شده‌است ارائه گردیده‌است و علاوه بر آن اولویت‌بندی آموزشیاران و کارشناسان نیز از این نیازها ارائه شده‌است.

جدول شماره ۸ ده اولویت اول نیازهای اجتماعی براساس نظر سوادآموزان و اولویت بندی این نیازها توسط گروه های دیگر

اولویت بندی اجتماعی	اولویت براساس نظر سوادآموزان	اولویت براساس نظر کارشناسان محلی
پائین بودن سطح تحصیلات و ناتوانی در تصمیم گیری	۱	۴
نحوه برخورد با مشکلات خانوادگی	۲	۱۱
بیکاری دختران	۳	۷
نحوه تربیت فرزندان	۴	۱۲
فقر	۵	۲
عدم آگاهی از همسر داری و مسائل زناشویی	۶	۱۵
اعتیاد	۷	۵
عدم اجازه به زنان برای حضور در فعالیتهای اجتماعی	۸	۱۹
نحوه برخورد اجتماعی	۹	۱۳
دعوی همسران	۱۰	۶

در تحلیل ممیزی از نیازهای اجتماعی نیز درصد کلی مشاهدات درست رده بندی شده ۹۴/۳۱ درصد بوده که این به معنای برگرداندن صحیح مشاهدات به گروه های مربوطه است. اطلاعات بدست آمده نشان داد در حالی که ۸۸/۹ درصد از مشاهدات مربوط به آموزشیاران جنبه اختصاصی داشته و ۱۱/۱ درصد از مشاهدات آن ها به سوادآموزان برگشته و از کارشناسان نیز ۷۲/۷ درصد از مشاهدات جنبه اختصاصی داشته و ۱۵/۲ درصد به سوادآموزان برمی گشت، اما از گروه سوم یعنی سوادآموزان ۹۷/۵ درصد مشاهدات جنبه اختصاصی داشته و درصد ناچیزی به دو گروه دیگر برگشت داشت. این یافته ها در اینجا نیز بدان معناست که آموزشیاران و کارشناسان محلی به بخشی از نیازهای اجتماعی اشاره داشته اند که این نیازها مدنظر سوادآموزان نیز بوده است اما سوادآموزان عمده ترین مواردی را که مطرح کرده اند جنبه اختصاصی داشته است. به عبارت دیگر برخی از نیازهای اجتماعی هستند که از دیدگاه سوادآموزان پنهان بوده اما

مورد توجه آموزشیاران و کارشناسان قرار گرفته‌اند. براساس نتایج حاصل از تحلیل اطلاعات، اشتراک نظر درباره اولویت نیازهای اجتماعی به شرح جدول شماره ۹ ارائه شده است.

جدول شماره ۹ اشتراک نظر درباره اولویت نیازهای اجتماعی

۴ نیازهایی که تمام گروه‌ها بر اولویت آن‌ها اتفاق نظر دارند.	۴ نیازهایی که مورد توافق آموزشیاران و سوادآموزان و همچنین کارشناسان محلی و سوادآموزان است.	۳ نیازهایی که مورد توافق آموزشیاران و سوادآموزان است.	۴ نیازهایی که مورد توافق کارشناسان محلی و سوادآموزان است.
<ul style="list-style-type: none"> • عدم رعایت حقوق همسران • مشکلات خانوادگی • طلاق روانی • داشتن بچه استثنایی • اختلاف فرزندان • بدگمانی و سوءزن • دخالت دیگران • کمبود نیروی متخصص • خودکشی • دیدگاه‌ها درباره ... 	<ul style="list-style-type: none"> • عدم آگاهی از همسررداری • بددانشتن صحبت زنان با مردان • ناآگاهی نسبت به حقوق خود • نحوه تربیت فرزندان • بی توجهی اعضای خانواده نسبت به یکدیگر • نداشتن امنیت کافی • مهارت‌های زندگی 	<ul style="list-style-type: none"> • دعوای همسران • خست‌های مالی • اجباری بودن شغل پدر برای پسر • عدم آگاهی به اعتیاد بیکاری • عدم توجه فرزندان به احترام والدین • عیب دانستن تحت پوشش کمیته امداد بودن • ارتباط فرزندان با افراد ناباب • اختلاف بین زنان • توقع زیاد از یکدیگر • تصمیم‌گیری مراکز دولتی • بالارفتن سن ازدواج • ازدواج مجدد 	<ul style="list-style-type: none"> • عدم آگاهی از همسررداری • بددانشتن صحبت زنان با مردان • ناآگاهی نسبت به حقوق خود • نحوه تربیت فرزندان • بی توجهی اعضای خانواده نسبت به یکدیگر • نداشتن امنیت کافی • مهارت‌های زندگی

منابع:

- تری یا ندیس. هری. س، فرهنگ و رفتار اجتماعی، ترجمه نصرت فتی، (تهران: نشر رسانش، ۱۳۷۸). صفحه ۲۶.
- داعی، صفر(۱۳۶۶). روشهای تحقیق و آمار در روان‌شناسی و علوم انسانی.(چاپ اول). تهران: انتشارات پیوند.
- شریعتمداری، علی (۱۳۷۲). جامعه و تعلیم و تربیت (چاپ یازدهم) تهران: انتشارات امیرکبیر. ص ۲۹ و ۲۸
- عباس‌زادگان، محمد و محمد ترک زاده(۱۳۷۹). نیازسنجی آموزشی در سازمان‌ها. شرکت سهامی انتشار.
- عمید، حسن(۱۳۷۴). فرهنگ فارسی (چاپ چهارم). تهران: انتشارات امیرکبیر.
- فتحی و اجارگاه، کورش(۱۳۷۷). طراحی الگوی نیازسنجی در برنامه درسی. رساله دکتری برنامه ریزی درسی تربیت مدرس.
- گلدسته، اکبر. سعید آقامیر کریمی. مصطفی خدارحمی. محمود ترابی و راحله اصغری(۱۳۷۷). راهنمای کاربران SPSS. شرکت آمار پردازان. ناشر مرکز فرهنگی انتشاراتی حم.
- مرکز آمار ایران(۱۳۸۶). شاخص‌های جمعیتی ایران. ارائه شده در سایت اینترنتی دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- مشتاقی، مرتضی مترجم (۱۳۷۵). آموختن برای قرن بیست و یکم. نهضت سوادآموزی سازمان آموزش و پرورش استان چهارمحال و بختیاری(۱۳۸۱). اطلاعات رایان‌های.

- Chen, HT 2005, Practical program evaluation: assessing and improving planning, implementation, and effectiveness, Sage, Thousand Oaks, California.
- Davidson, EJ 2005, Evaluation methodology basics: the nuts and bolts of sound evaluation, Sage, Thousand Oaks, California.
- Emadzadeh, A., Behreini Toosi, M., Karimi, H., Yavari, M. and Ebrahimzadeh, S. (2005) Administrators' and faculty members' attitudes about educational need assessment at Mashad University of Medical Sciences. Abstracts of congress. Association for Medical Education in Europe(AMEE). Netherland.
- Grant, Janet(2002). Learning needs assessment: assessing the need.

- Learning in practice. B.M.J. 324: (19 January). pp. 156-159.
- Jacobsen, M.J. & O'Connor, A.(1998). Population needs assessment:A workbook for assessing patients' and practitioners'decision making needs.University of Ottawa.
- Mc Caslin W.L. & Jovan P. Tibeziindag (1998) Assessing target group needs. In Burton E. Swanson; Robert P. Bentz Andrew J. Sofranko(1998)Improving agricultural extension. A reference manual.
- Stephen , Peter & Triraganon, Ronnakorn(2009) Strengthening Voices for Better Choices. A capacity needs assessment process. Regional Community Forestry Training Centre for Asia and the Pacific (RECOFTC).

